

Laudatio voor

Professor Micha de Winter

Naarden, 29 maart 2025

Comeniusprijs 2025

Dames en Heren,

De Comeniusprijs werd in 2011 ingesteld om aandacht te vragen voor het gedachtegoed van Jan Amos Comenius en de wijze waarop zijn gedachtegoed in onze tijd resoneert.

En dat gebeurt ieder jaar door eer te betonen aan een persoon die in lijn met het denken en handelen van Comenius, met zijn of haar werk, de aandacht vestigt op het belang van onderwijs, vorming, wetenschap en cultuur in een samenleving. De samenhang tussen deze elementen vormt een belangrijk uitgangspunt van de Comeniusprijs. Enerzijds omdat die rechtstreeks voortkomen uit de alles omvattende filosofie, de pansofie, die de basis vormt van het leven en de geschriften van Comenius.

Anderzijds ook omdat de Comeniusprijs niet primair een wetenschapsprijs is, maar een eerbetoon wil zijn aan personen die er succesvol in slagen verscheidene kennisgebieden op samenhangende en excellente wijze te verbinden en dienstbaar te maken aan de samenleving. Sinds enkele jaren wordt door het bestuur van het Comenius Museum een bepaald thema gekozen, dat speciale aandacht krijgt op de Comeniusdag en dus ook bij de Comeniusprijs. Dit jaar is dat "Onderwijs en Burgerschap" en natuurlijk de samenhang daartussen. Eenieder zal denk ik onmiddellijk inzien dat die twee begrippen onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Goed burgerschap bereik je niet zonder goed onderwijs, als we goed burgerschap definiëren als het vermogen van individuele mensen om onafhankelijk en

zelfstandig deel te nemen aan de maatschappij en die mede helpen vorm te geven. Om dat te bereiken is goed onderwijs nodig!

En dan kom ik meteen bij u professor de Winter, prijswinnaar van dit jaar!

Want uw laatste boek, van vorig jaar, is getiteld *Medemenselijk Opvoeden. Samenlevingspedagogiek voor een hoopvolle en daadkrachtige generatie*. Daarin maakt u heel duidelijk waarom medemenselijk opvoeden – waar onderwijs een belangrijk deel van uitmaakt – voor de ontwikkeling van goed burgerschap noodzakelijk is, en hoe dat eruit zou moeten zien. U verwoordt dat prachtig in de inleiding van uw boek door te schrijven: “Medemenselijk opvoeden gaat over de vraag hoe we nieuwe generaties via opvoeding, vorming en onderwijs kunnen voorbereiden op, en enthousiasmeren voor, het leven in een vrije, rechtvaardige en solidaire samenleving. Dat is een samenleving – schrijft u – waarin mensen ten principale gelijkwaardig zijn, gelijke rechten hebben, voldoende kansen krijgen om zich te ontwikkelen en waarin zij vrij zijn hun stem te laten horen. In een democratische samenleving houden mensen rekening met elkaar, omdat ze weten dat de rechten en vrijheden die ze voor zichzelf wensen, ook voor alle anderen gelden. Ze respecteren elkaar, ook als de belangen uiteenlopen.” (einde citaat) Hoe relevant en actueel is dat niet op dit moment in deze tijd! In uw boek werkt u dit uit via de “pedagogiek van de hoop”, en door het begrip “agency” nader in te vullen, dat wordt omschreven als het vermogen van mensen om in een complexe wereld hun eigen leven, en dat van anderen in hun omgeving, te structureren, dus individueel en sociaal-interactief met anderen. Het is ook tegenwicht bieden aan het individualisme dat in onze huidige maatschappij zo sterk merkbaar is. Dat vergt veel aandacht in de opvoeding, én in het onderwijs; medemenselijk opvoeden én onderwijzen, dat is wat u, professor de Winter, gepassioneerd uitdraagt.

Nu is het niet zo dat de jury u dit jaar uitsluitend vanwege dit belangwekkende en actuele boek heeft geselecteerd voor deze prijs. De jury was in het algemeen zeer onder de indruk van wat u op het terrein van de pedagogiek in uw loopbaan hebt gedaan. U hebt vanaf 1989 verschillende leerstoelen op dat gebied aan de Universiteit Utrecht bekleed, met als leeropdrachten “Innovaties in de primaire ouder- en kindzorg”, vervolgens “Sociale en affectieve vorming van jeugdigen” en

vanaf 2004 werd u faculteitshoogleraar op het gebied van “maatschappelijke opvoedingsvraagstukken”. In 2017 ging u met emeritaat en uw afscheidscollege droeg als titel “Pedagogiek over Hoop. Het onmiskenbare belang van optimisme in opvoeding en onderwijs”, ook weer tekenend waar u voor staat in uw vakgebied. U bent sindsdien gewoon door blijven werken – zoals een gepassioneerd hoogleraar betaamt, zou ik zeggen – met publiceren, met lezingen geven, vorig jaar nog een indrukwekkend Studium Generale-college met als titel “Opvoeden: kan je het ooit goed doen?” Dat is via het internet nog terug te luisteren.

U publiceerde verscheidene boeken voor een breder publiek, vooral voor eenieder die met opvoeding en onderwijs te maken heeft, met aansprekende titels als *Het voorspelbare Kind*, *Kinderen als Medeburgers*, *Beter maatschappelijk opvoeden* en heel belangrijk ook *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding: vanachter de voordeur naar democratie en verbinding*. Aan uw meest recente boek over samenlevingspedagogiek refereerde ik hiervoor al. U hebt in uw werk dus steeds bruggen geslagen vanuit uw vakgebied naar het maatschappelijk belang, naar democratische burgerschapsvorming en naar jeugdbeleid.

U was nauw betrokken bij de oprichting van De Vreedzame School, die zich primair richt op leerlingen, ouders en leerkrachten van basisscholen, met als hoofddoel de vorming van sociale en burgerschapscompetenties van de leerlingen. Inmiddels doen daar al meer dan 1000 scholen in Nederland aan mee. Daarnaast ontwikkelde u het concept van de zogenoemde “Stadsschool”, een initiatief om de toenemende segregatie in het onderwijs tegen te gaan door uitwisselings- en ontmoetingsprogramma’s tussen scholen. Al die programma’s zijn van grote betekenis voor de vorming van verantwoordelijke burgers en daarmee voor de totstandkoming, of de instandhouding, van een solidaire en stabiele samenleving.

Ook de overheid heeft van uw grote deskundigheid gebruikgemaakt, u was lid van de Raad voor het Jeugdbeleid, van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling en lid van de Commissie Sociale Impact van de COVID-19-epidemie. U leidde tevens een nationaal onderzoek naar geweld in de jeugdzorg; die zorg staat bij u volop in de belangstelling en u publiceert daar ook regelmatig over.

Dat u in de geest van het gedachtegoed van Comenius hebt gehandeld is denk ik inmiddels wel heel duidelijk en ook dat dat resoneert tot de dag van vandaag. Immers, Comenius wordt met zijn ook in het Nederlands vertaalde boek *Didactica Magna – Allesomvattende onderwijsleer* – beschouwd als de grondlegger van goed systematisch opgebouwd onderwijs, waaronder ook het bevorderen van processen van humaniteit, de solidaire samenleving, het verbeteren van menselijke verhoudingen. Het woord burgerschap bestond toen nog niet, maar had er zomaar kunnen staan. Het is niet voor niets dat er in Nederland, en wellicht ook in andere landen, talloze scholen naar Comenius zijn genoemd, en denk ook aan de Comenius Leergangen waarin de ontwikkeling van leiderschap een centrale plaats inneemt. Dat heeft allemaal te maken met de diepgewortelde en blijvende betekenis van Comenius' gedachtegoed voor goed onderwijs en inspirerend leiderschap in steeds wisselende maatschappelijke omstandigheden, dus nog altijd actueel. Daarom is het zo passend dat wij ieder jaar hier in deze Grote Kerk van Naarden Comenius herdenken en eren, ook in de vorm van de prijs die zo aanstonds aan u, Professor de Winter, zal worden uitgereikt. U hebt kennisgebieden op excellente wijze met elkaar verbonden en dienstbaar gemaakt aan de samenleving en daarmee een brug geslagen tussen onderwijs en burgerschap, het thema van deze Comeniusdag. Uw werk is een bron van inspiratie voor de opvoeders van nu en in de toekomst.

De jury heeft dan ook met de grootst mogelijke overtuiging besloten aan u Professor de Winter, dit jaar de Comeniusprijs toe te kennen en ik wil u daar namens die jury graag van harte mee gelukwensen.

(Namens de jury,
Douwe D. Breimer)